

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ואתחנן (נחמו)

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beehaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון באר האמונה
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישורים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2025

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת ואתחנן

אמונה ובטחון

- נחמו נחמו - הבטחון בישועת ה' מביא את הנחמה ..... ד
- נחמה בכפליים - בריבוי הטובה שלאחר הרעה ..... ז

תפילה

- ואתחנן - אין תפילה שאינה נשמעת במרומים ..... ח
- תחנונים ידבר רש - תפילה מתוך הכנעה בבקשת מתנת חנם ..... ט

בין הזמנים

- ובלכתך בדרך - שכל ה'הליכות' וימי בין הזמנים יהיו כדת של תורה ..... יא

תורה

- כי אמרתך חייתיני - התחזקות בלימוד התורה ..... יג

חינוך

- ושננתם לבניך - חובת החינוך לבנים ולתמידים ..... טו

חמשה עשר באב

- חמשה עשר באב - התחלת ההכנה לשנה הבעל"ט ..... טז

ספר"ק בת עין

ונראה לי על פי מה ששמעתי בשם המגיד הגדול זלה"ה שאמר עד אשר לא תחשך השמש (קהלת יב ב) זה חמשה עשר באב, כי תחשך אותיות ת"ש כ"ח, ובט"ו באב תש כח השמש, כדאיתא בש"ס (תענית לא). הירח וכוכבים זה ראש השנה והושענא רבא.

וגם הרב הק' מבארדיטשוב זלה"ה אמר (קדו"ל ליקוטים) שט"ו באב הוא התחלת השנה הבאה בתשובה, על דרך שאמרו חז"ל (סוטה ב.) ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בו, כי בכ"ה באלול נברא העולם, ומט"ו באב עד כ"ה באלול יש מ' יום, עד כאן דבריו לענינינו.

והנה בוודאי החכם עיניו בראשו, וכל ימיו בתשובה ומעשים טובים ואינו ממתין עד ר"ה שהוא יום הדין דווקא שיעשה אז תשובה מאימת הדין, אלא תשובתו הוא מיראת השם יראת בושתי יראת הרוממות, והוא כל השנה כולה, והוא תשובה מעולה. אבל מי שאינו חכם, ואינו משיג גדולתו ית"ש לעבדו ביראת הרוממות תמיד, רק כשרואה יום הדין ממשמש ובא והגיע ט"ו באב אז תש כחו מאימת הדין ועושה תשובה בודאי, וממילא כי אריה שאג מי לא יירא - כי בט"ו באב ארבעים יום קודם מכריזין כנ"ל.

'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך' (פרשת עקב י יב), נוכל לרמוז במלת מה על ט"ו באב, כי מאז יש מ"ה ימים עד ראש השנה, וזהו שאמר הכתוב 'ועתה ישראל, מה' - בט"ו באב שהוא מ"ה ימים עד ראש השנה אז עכ"פ ה' אלוקיך שואל מעמך ליראה ולאהבה וגו', כדי שנוכל לעורר עלינו בר"ה זכות אבות בחי' חסד ורחמים, אמן כן יהי רצון, עכ"ל.

(בת עין, פרשת עקב בדיבור הראשון והשני)

פרשת ואתחנן

נחמו נחמו - הבטחון בישועת ה' מביא את הנחמה
בהפטרָה (ישעי' מ א), 'נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם',
איתא במדרש (ילקוט שמעוני ישעיה תמה) בזה"ל,
'יאמר אלוקיכם' - רבי חנינא בר פפא אמר, אמרו
ישראל לישעיה, ישעיה רבינו תאמר שלא באת לנחם
אלא לאותו הדור שחרב בית המקדש בימיו, אמר
להם, לכל הדורות באתי לנחם, אמר אלוקיכם אין
כתיב כאן אלא יאמר אלוקיכם, עכ"ל. הרי לנו, שבכל

שנה ושנה מיד אחר ימי 'בין המצרים' ותקופת האבלות
על חורבן ביהמ"ק ועל גלות ישראל 'בת קול' נשמעת
במרומים 'נחמו נחמו עמי'.
וכל לב מרגיש שואל ותמה, במה נתנחם ונתחזק, והרי
עבר קציר וכלה קיץ ועדיין לא נושענו, אכן 'פשוטו
של מקרא' הוא שהקב"ה קורא אלינו 'נחמו נחמו עמי'
- אבקש ממכם ש'תנחמו', אל תמבעו בצער ובאבלות

א. איתא בספר 'מנהג טוב' (י"ל שנת תרפ"ט מתוך כת"י עתיק של חכם אחד מחסידי איטליא) שמנהג טוב שלא להסתפר עד
ערב שבת 'נחמו', וכבוא ערב שבת נחמו חייב לספר עצמו, לשמח גופו, ולקבל השבת בשמחה ובטוב לבב, ויתנחם
בנחמות מרובות, וזה 'ינחמנו בנחמת ציון עיר שלם'.

וכבר כתב ה'ריטב"א' (תענית כו:) על המשנה בתענית (שם) 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב' שבו
ידעו שכלו מתי מדבר בשנת הארבעים ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר תשעה באב. (ושמעתי מת"ח מופלג
מה ענין יו"ט זה לשבת שאחר ת"ב, כי הריטב"א מדבר מהטעם שבו ידעו שכלו מתי מדבר, הגם שיש בגמרא עוד כמה טעמים ליום טוב זה, אמנם
טעם זה שייך באמת ליום תשעה באב עצמו, שהרי אז הפסיקו מלמות - אלא שעדיין לא היו בטוחים בזה עד יום ט"ו שאז גילו שאכן פסקו השנה
מלמות, ולכן אכן יש מקום לערוך סעודה בשבת שאחר ת"ב, לקשר הענין ליום ת"ב ולאו דווקא לט"ו בו).

וז"ל בעל ה'יוסף אומץ' (אות תתצד) ומפני זה קורין שבת שאחר תשעה באב שבת נחמו על שם ההפטרָה, מה
שאין כן בשאר שבתות השנה חוץ משבת שובה שנקרא גם כן על שם ההפטרָה, ומרבין בו בפיוט ובזמרה וראוי
להתענג בו יותר מבשאר שבתות השנה, וכן כתב בן שועיב (לתלמיד הרשב"א, פר' ואתחנן) שמצוה לעשותו כיום טוב.

מן הבאר

כתב מהר"י אבן שועיב (דרשות ס"פ ואתחנן) ודבריו נוגעים במיוחד להאי שתא שחל ט"ו באב בעצם יום
השב"ק. וז"ל, כי האוכל ושותה בימי השמחה והמועדות הרי היא קדושה כתענית יום כפורים, והיא עבודת
השם יתברך ונקרא קדוש, ולכן נהגו לעשות השבת הזו אחר ט' באב יום טוב והיא מצוה גדולה שהוא יום
נחמה, ואף על פי שאינו יום טוב ממש עשו אותו יום מקודש לכבוד השבת ביום ט"ו, ולפעמים הוא י"ט
[חמישה עשר ממש] כמו עתה בזו השנה.

וכל השמח בו זוכה בנחמת בניין בית המקדש כמו שנאמר (שה"ש ג יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך
שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ודרשינן (משנה סוף תענית) ביום חתונתו זו
מתן תורה וביום שמחת לבו זה בניין בית המקדש שייבנה במהרה בימינו, עכ"ל.

באמת אמרו, במעלת האי יומא טבא, כי עיצומו של יום מסוגל לזכות בו לאמונת שלימה בהשי"ת, כאשר מתבאר
מלשון קדשו של הרמב"ם (פיה"מ שלהי מס' תענית) ובחרו יום חמשה עשר באב לפי שבו נסתלקה המגפה ממתי מדבר
בשנת הארבעים, כי המות היתה הרבה בכל ט' באב ובשנה האחרונה נסתלקה, והמתינו עד חצי החודש, ואז בטחו
בנפשם והאמינו בעצמם והרגישו בו רצון הבורא והשבת אפו וסילוק חמתו מהם, ולפיכך עשו אותו משם ולהלאה
יום משתה וששון, עכ"ל. הרי שעצם מהותו של היו"ט נקבע על כך שזכו להתחזק ולהתעצם באמונה ובטחון ועי"ז
ראו ישועת ה'.

אחר תשעה באב, וישמחו כל העם ויבטחו בנחמת הנואל. וכיו"ב ביאר ה'מאירי' (תענית ל:) מה שאמרו חז"ל 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ', כי בשני ימים אלו מצינו גודל השמחה שאנו שמחים כי ה' אלוקינו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא וישענו, וזהו ה'יום טוב' שבחמשה עשר באב, וכלשוננו, כוונת המשנה לבאר, שאין להתייחס לרוב הצרות, אבל כל אשר יענו אותנו כן נרבה בהיות ה' אתנו בלבטנו בדרכיו. עכ"ל.

ובשם שנאמר נחמו נחמו עמי לגבי צרת הכלל, כך הוא גם לגבי הצער והקושי של כל יחיד, כל חר וחר בדידיה, לכל אחד הקב"ה קורא ומבריו 'נחמו

אלא התחזקו מתוך האמונה הטהורה כי לא יטוש ה' את עמו, ובקרוב יבוא משיח בן דוד לגאלנו.

כי האדם הבוטח בהש"ת ובישועתו הרי בטרם תבוא אליו הישועה כבר יגיל וישמח בה, מאחר ש'מובטח' היא שתבוא, וכמו שנאמר להדיא 'ואני בחסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך' (תהילים יג ו), שמאחר שהנני בוטח בחסדך ויודע בוודאי שהיא עומדת לבוא עלי, ע"כ כבר מעתה 'יגל ליבי בישועתך', וכן נאמר (שם לג כא) 'כי בו ישמח ליבנו - כי בשם קדשו בטחנו'.

והן הן הדברים שכתב המהרי"ל זי"ע (סדר תפילת ט' באב אות כו), כי שבת נחמו הוא השבת הסמוך

ב. ומן העניין להביא מה שכתב בדרשות מהר"ח אור זרוע (מרבתינו הראשונים, תלמיד מהר"ם מרוטנבורג, פרשת דברים) בזה"ל, ואיכא מאן דאמר שאומר שעתידין ישראל שנגאלים באב כמו שחורבן היה באב כך גאולתם יהיה באב שנאמר (ירמיה לא יב) 'והפכתי אבלם לששון' שאני מהפך אב שלהם [כלומר, ש'אבלם' נוטריקון (חודש) אב שלהם] לששון להתאבל לו. עכ"ל. וכן נזכה להיושע ולהיגאל עוד בהאי שתא ברחמים גדולים אכ"ר.

ג. פעם אחת כשהלך הרה"ק מ'תולדות אהרן' זי"ע בעת השפאצירן, כמדומני בשווייץ או בטבריה, אמר שיש הרבה אנשים שעושים כל מיני ביטוחים, ביטוח חיים או ביטוח על הדירה - אם יש שריפה ח"ו וכדו', ואמר שהוא מבין אותם כי הם חוששים שמא יארע מקרה לא טוב והם רוצים להיות מבוטחים, וכך דיבר כמה מינוטיין (דקות) שהם צודקים בזה, לאחמ"כ נענה ואמר גם אני עושה ביטוח, השומעים נדהמו לשמוע דבר זה שרבינו עשה ביטוח כלשהו, ורצו לשמוע באיזו חברה הוא מבוטח... אז אמר, הביטוח שלי הוא 'כי על רחמיך הרבים אנו בטוחים', לכן אני ישן רגוע ולא מפחד מכלום, כי הנני יודע שהכל מבוטח ברחמי השי"ת (ספר זכור לאברהם, מפי 'תלמיד אחד').

ד. הנה אחד מהטעמים שנזכרו בגמ' (תענית לא.) לבאר מהו היו"ט הגדול של ט"ו באב, משום שבו ביום 'נתנו הרוגי ביתר לקבורה', והביאו שם בגמ' 'אמר רב מתנה אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב (והיא ברכה רביעית בברכת המזון), הטוב שלא הסריחו, והמטיב שנתנו לקבורה'. ולכאורה הדברים תמוהים ביותר, שהרי בכל הניסים שנעשו לישראל לא מצינו לברך עליהם אלא רק באותו הזמן בכל שנה ושנה, וכגון, על נס חנוכה מברכים 'שעשה ניסים' מדי שנה בימי החנוכה, וכן בפסח אנו מודים על שיצאנו ממצרים בזמן הזה, ומדוע על נס זה שהיה להרוגי ביתר צריכים לברך בכל ימות השנה, שבכל פעם שיהודי סועד את ליבו עליו לברך 'הטוב והמטיב', והיו צריכים לתקן שבט"ו באב בלבד 'יאמרו הטוב והמטיב ותו לא... עוד יש להקשות, כי על כל הניסים אין מברכים ומודים אלא רק מי שנעשה הנס לו או לאבותיו, וכמטבע הלשון 'שעשה ניסים לאבותינו', ומדוע אנו צריכים להודות על נתינת הרוגי ביתר לקבורה, וכי אנו מיוצאי חלציהם...

וביארנו, כי הנה בזמן שהיה בית המקדש על מכונו אזי היה גילוי אלוקות נפלא בעולם וראו כל בשר כי השכינה שורה בישראל, ובשעת החורבן נסתלק אותו גילוי קדוש ונורא ו'חשכו המאורות', אך עדיין הותיר הקב"ה לפליטה את העיר ביתר שהיתה מלאה בחכמים וסופרים, ועדיין נשאר מעט 'אור' בעולם, עד שהגיע הקץ וגם ביתר נחרבה, ונמצא שורה בעולם חושך כפול ומכופל, הסתר פנים שלא היה כמוהו, אלא שבתוך כל ה'חושך ענן וערפל' השאיר הקב"ה ניצוץ אורה באותו נס שהיה שלא הסריחו הרוגי ביתר ואח"כ בנס שניתנו לקבורה, והיה זה לחזק לבבות בני ישראל, שגם בתוך החשכה הגדולה ביותר ובתוך ההסתר הנורא - עדיין לא עזבנו הקב"ה וממשיך להשגיח עלינו, ועל נס כזה צריך להודות ולהלל בכל יום ובכל עת ובכל זמן... למען נחזק את האמונה הטהורה שהקב"ה נמצא עמנו בתוך כל חשכות הצרות...

ה. נודעו דברי המדרש (דב"ר ב טז) על הפסוק בפרשתן (ד ז) 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוהים קרובים אליו כה' אלוקינו' - אמר רבי תנחומא, מעשה בספינה אחת שנסעה בין גלי הים, וכל נוסעיה היו 'עובדי כוכבים' מלבד

נחמו, חזק חזק ותתחזק, אל תאבד תקוותך, ודע כי עוד תזרח עליך השמש, ובוה גופא תתחזק ותתנחם.

יהודי אחד שנסע בה. בהגיעם לאחד מאיי הים נתנו הנכרים מעות ליהודי וביקשוהו עלה נא ליבשה והבא לנו משם דברי מאכל ומשתה. אמר להם היהודי - 'אכסנאי אני, וכי מכיר אני להיכן אלך, כמוני כמוכם ואין לי 'מכירים' בעיר הזאת, מנין אדע להיכן אלך. השיבו לו הנכרים בכל מקום שאתה הולך אלוקיך עמך. הרי (כתיב) אשר לו אלוקים קרובים אליו, כלומר, לא תוכל לומר שהנך כאורח הנמצא כאן לבד, כי לעולם אינך לבד - שהרי בכל מקום שתלך יש לך אלוקים שהוא קרוב אליך, ונמצאת מהלך תמיד יחד עם ה' (כביכול) ולעולם אינך יחידי בדד... אמור מעתה, אם ערלים הללו הבינו כן, עאכ"כ שאנו בניו רחומיו של הבורא עלינו להשריש בקרבנו שהקב"ה נמצא עמנו בכל צעד ושעל...

דבר נורא אמר הרה"ק מתולדות אהרן זי"ע לבאר במשנה (אבות ג ד) 'המהלך בדרך יחידי וכו' הרי זה מתחייב בנפשו, כי לעולם אין שום אדם בעולם ההולך 'יחידי', שהלוא מלוא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה, ובכל מקום שהולך שם נמצא השם יתברך, וזה האיש המהלך בדרך וחושב שהוא 'יחידי', מתוך חסרון באמונה רח"ל, הרי זה מתחייב בנפשו ל"ע (דברי אמונה לקוטים עמ' ל). יש שרמזו בקרא 'איכה ישבה בדד', כל החסרון של איכה נעשה ובא מכך שישבה בדד, שמחשבים ומדמים שיושבים בדד, שהרי יהודי אינו בדד לעולמים...

נוראות מצינו במדרש (ילקוט שמעוני רמז תתכח), שבנוהג שבעולם עשיר שיש לו קרוב עני, הרי העני מתייחס אחרי העשיר ולא העשיר אחרי העני, כלומר, שאין העשיר אומר הנני קרוב של פלוני העני, שאין זה מכבודו 'להיגרר' אחרי העני, אלא אדרבה העני מתפאר בקרבתו ובייחוסו אל העשיר הנכבד, אכן הקב"ה ייחס עצמו אחרי בני ישראל, שלא נאמר כי מי גדול אשר הוא קרוב לאלוקים, אלא אשר לו אלוקים קרובים אליו, וכלשון המדרש 'כביכול הקב"ה עושה לישראל עיקר'...

ו. ובאמת שההתחזקות גופא ממשיכה על האדם את הישועה, וכמו שאמר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בלשון התפלה (ידיד נפש) 'אז תתחזק ותתרפא' - שאם תתחזק תזכה לתתרפא (הובא בברכת אברהם מכתב סה ששמע מפ"ק). וכך רמז מו"ח כ"ק אדמו"ר מזוטשקא זי"ע בפסוק (ישעיה א א) 'חזון ישעיהו בן אמוץ', חזון מלשון ראייה, הרוצה לחזות ולראות ישעיהו ב'ישועתו', יזכה לכך ע"י בן אמוץ - ע"י ההתאמצות וההתחזקות יראה בישועתו השלימה. והנה איתא ב'דגל מחנה אפרים' (פרשת עקב ד"ה וכל מדוי מצרים) שאמר אא"ז זללה"ה (ה"ה מרן הבעש"ט זי"ע) דאין הקב"ה שולח יסורים על האדם אלא אם כן שולח עליו מקודם חולי מרה שחורה. וכעין זה כתב הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' (פרשת משפטים ד"ה ואלה) 'שמעתי ממורי, כשרוצין ליפרע העונש למי שהוא ראוי לעונש אזי נוטלין ממנו מדרגת הבטחון, על כן ראוי להתפלל לפניו יתברך שיתחזק בבטחון בו'.

וכך פירש הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בלישנא דקרא בריש פרשתן 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור, שמשו רבינו התפלל והתחנן אל ה' שיזכה לקנות בנפשו את מידת הבטחון, ולעולם לא ידאג מה יהא למחר ולאחר זמן, אלא רק דבר יום ביומו, ושרק בעת ההיא - כשיצטרך לדבר או אז לאמור - יתפלל אל ה' שיזמין לו צרכי היום. ז. ועל דרך שאמר הרה"ק מסקולען זי"ע לבחור שבכה לפניו כי רבו אנחותיו ולבו דווי על זיווגו שעדיין לא נמצא - זו ביסט א חתן, נאר דו ווייסט נישט צו וועמען (הנך כבר 'חתן' אלא שאינך יודע עם מי), שהרי ארבעים יום קודם יצירת הוולד כבר מכריזים בת פלוני לפלוני, אין זה אלא 'אבדה' שנאבדה (לא שצריכים לעשות מציאות חדשה של 'חתן וכלה') ואי משום הא, אין לך אלא להתפלל שיגל ה' את עיניך למצוא את האבדה, לבקש הראנו ה' חסדך, שנוכל לראות החסדים ונראה עם מי אתה באמת החתן... (וחוץ מאותה ראייה בפועל הכל כבר מסודר). ועד"ז הוא לכל עניין ועניין, שהבוטח בה' ברי לו כי כל צרכיו כבר 'מסודרים', ובוודאי יתן לו השי"ת כל משאלות ליבו.

משל למה הדבר דומה, ראובן העני ניגש אל שמעון העשיר ובכה לפניו על שביתו ריק מכל וכל ממש, ועורר רחמים עד שנכמרו רחמי 'שמעון' וכתב לראובן טשעק על סך מאה אלף דולר, פשיטא שמיד נתמלא ראובן שמחה וגיל על שיצא מאפילה לאורה... ניגש אליו לוי ושאלו לשמחה מה זו עושה, והראה לו ראובן את הטשעק כתוב וחתום, שוב שאל לוי, עדיין אין הכסף בידך, ואתה צריך לילך ל'בנק' לפדות שם את הטשעק... אם כן מה לך לשמוח כשעדיין אין לך אפילו שווה פרוטה... החזיר לו ראובן, אוי כסיל שכמותך... וכי יש לך ספק שמא אין ממון בחשבון הבנק של שמעון עד שהבנק לא יסכים לכבד את הטשעק... הרי בטוח אני במאה אחוז שמחר אגש ואקבל

נחמה בכפליים - בריבוי הטובה שלאחר הרעה

עוד ביארו במהות עניין ה'נחמה', כי הקב"ה מעביר בימים הללו ובזמן הזה רוח של נחומים לעמו ולבניו אהוביו, מנחם אותם ומחזק ליבם, והרופא לשבורי לב מחבש לעצבון ליבנו (עי' עין אפרים נחמו תרפ"ג).

ובך כתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (דברים ד"ה הנה) בזה"ל, הנה אמרו חז"ל בתשעה באב חייב להניח תפילין במנחה, והטעם שבאים מוחין חדשים לנחם את עמו ישראל וכו' (ומרחיב שם בדברים נשגבים), והוא משל, כדרך האב שמייסר את בנו בשבט כדי להדריכו, ואעפ"כ, אחר כך הוא מקרבו ומדבר על לבו, ומנחם אותו לומר לו אהבתיך ומשכתיך חסד, וגם בשאני מוכיח אותך בשבט הוא למוכתך, וכן הענין אחר ימים הנוראים האלו, ובפרט בת"ב אשר הדינין מתוחים רח"ל וכו' לכן לעת ערב הוא מנחם את עמו ישראל ומראה להם התקרבות ביד ימינו והחסד וכו', ובאים מוחין חדשים וכו'. עכ"ל.

ודבריו הק' הם 'בנין אב' לכל תהלוכות החיים על כל צרה שלא תבוא בכלל ובפרט, כי לאחר שהקב"ה מייסר ומכה את האדם בשבט עברתו, הוא מרעיף עליו טללי נוחם וקרבה, ומשפיע עליו רחמים וחסדים ברוב אהבה וחיבה".

ומפורש בן בדברי רבותינו הראשונים על הפסוק (משלי ג יב) 'את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצך', ופירש"י, וז"ל, וכאב את בן ירצה - שרוצה בכנו לחטיב לו ויפייסוהו לאחר שמכחו בשבט בן יערב לך הטובה אחר המכה.

ובן כתב רבינו יונה בזה"ל, אחר שיוכיח (הקב"ה את) האדם יוסיף לרצותו, כאב שיוסיף לרחם על הבן אחר התוכחה ולכפול חמלתו עליו. עכ"ל^ט.

ובבר מצינו בדברי חז"ל (אגדת בראשית ח ד) על הפסוק (מיכה ז ט) 'זעף ה' אשא', וז"ל, אמרו ישראל לאומות העולם, אומר אני לכם כמה אנו מתנחמין

את כל הסכום עד הפרוטה האחרונה... הנמשל פשוט, אך באמת אין הנמשל דומה למשל, כי זה המובטח מאת הקב"ה שיתן לו עליו לשמוח בלי גבול ולאין שיעור ממנו שבוטח בבשר ודם שהיום כאן ומחר... ח. וכך כתב הרמח"ל זי"ע (קל"ח פתחי חכמה) שלאחר בצורת ועצירת גשמים הקב"ה מוריד הרבה גשמי ברכה לעולמו. וביאור הדברים הוא כאמור, שכך הוא סדר הנהגתו של אבינו שבשמים שלאחר שנהג בבחי' 'שמאל דוחה' הרי מיד 'ימין מקרבת'...

וכמו שאמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע מיט די לינקע האנט שלאגט ער, און מיט די רעכטע טרייסט ער - עם היד השמאלית הוא מכה, וביד הימנית 'הוא' מנחם...

וכיו"ב כתב הרה"ק בעל 'התניא' זי"ע בזה"ל, שמעתי מפי קדושי עליון על הא דמרגלא בפומיה דאינשי שאחר השריפה מתעשרים (שלאחר שנופלת דליקה בביתו או בנכסיו ורכושו של אדם הרי הוא זוכה לשפע של עושר), יען כי השתלשלות מדות העליונות וסדרן כך חסד דין ורחמים, ולזאת אחר מדת ה'דין' בשריפה מתעוררת מדת ה'רחמים' שהיא גדולה ממידת ה'חסד' שבתחלה כנודע וכו' (הביאו הרה"ק הצמח צדק זי"ע בספר דרך מצותיך עמ' 228) ועיי' עוד כמה מעשיות בענין זה בסוף הגליון.

ט. ובדרך זה פירשו הטעם שקוראים בתורה בכל שנה בשבת שלאחר תשעה באב את 'עשרת הדברות' האמורים בפרשתו, שלאחר החושך והריחוק של ימי בין המצרים ותשעה באב, אז רוצה ה' בעמו ביתר שאת, ונותן להם רוח חדשה וכוחות מחודשים לקבל את התורה ולעשות רצונו למען נשוב אליו באמת וכאילו נותן מחדש את התורה ו'עשרת הדברות'.

וכך איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס שפה) שכמו גרעין הזרע שתחילת צמיחתו תבוא רק אחר שנרקב תחילה באדמה כך הם בני ישראל בזו העת, כי בתשעה באב יושבים על הארץ, ואז הם נדמים לגרעין הנרקב, ולאחר מכן באה הצמיחה להתחיל מחדש 'קבלת התורה' בעשרת הדברות.

על דרך זה ממש ביארו צדיקי הדורות (שארית ישראל שער התקשרות ועוד) טעם הדבר שדייקא ביום המר והנמהר יום תשעה באב נולד משיח, כי מאחר שהגיעו בני ישראל לתכלית הריחוק והשפלות אז הוא הזמן שתתחיל לצמוח הישועה, ועל כן נולד המשיח מיד לאחר החורבן. וזה לשון השל"ה הק' (תענית, תורה אור) ולזו הסיבה נקרא תשעה באב מועד (כדכתיב 'קרא עלי מועד', איכה א טו) כי מתוך צרה רווחה, עכ"ל.

ומכאן יתחזק האדם בעת צרתו, שככל שתגדל הצרה ויתחזק הכאב כך הוא סימן שתיכף תבוא הישועה.

באר הפרשה - פרשת ואתחנן

ולמה אנו יכולין לעמוד בזעפו, מפני שמכאן אותנו וחזור מיד ובורא אותנו בריאה חדשה וכו', לפיכך אמרו ישראל בדבר זה אנו רואין ומתנחמין שבורא אותנו מיד. זה הוא שאמר ירמיה (איכה ג כא) 'זאת אשיב אל לבי' וגו', ולמה, 'חדשים לבקרים' (שם כג) - 'שהוא מחדשנו מיד, עכ"ד המדרש'.

התפלל תקט"ו תפילות כמנין 'ואתחנן' להיכנס לארץ, ומכאן ילמד אדם שגם אם התפלל ולא נענה אל יתייאש מן הרחמים אלא יחזור יתפלל"א, וכמו שאמרו (ברכות לב): 'אם רואה אדם שלא נענה בתפילתו יחזור ויתפלל"ב, שנאמר (תהלים כז יד) 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', ופירש רש"י, 'התחזק ולא תמשוך ירך אלא חזור וקוה', כי אין לך תפילה שאינה נשמעת במרומים"ג, וראה לדבר שכל תפילה של משה רבינו נמנתה ונספרה"ד...

ואתחנן - אין תפילה שאינה נשמעת במרומים

בריש פרשתו (ג כג), 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור', וידוע מה שאמרו חז"ל (רב"ר יא ט) שמושה רבינו

י. וכעין זה איתא בגמ' (נדרים מא.) על חולה שמתרפא ש'חזור לימי עלומי', ופירשו התוס' (ד"ה חזור) 'דבריא החולה שנתרפא יותר מלפני שחלה', כי אחרי שהקב"ה מביא את החולי הרי הוא חוזר ובורא את האדם בריאה חדשה. יא. הנה כתיב בהמשך הענין 'ויאמר ה' רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה' (ג כו), וביאר הגר"א זי"ע (דברי אליהו), ומביא דאיתא בזוה"ק שמושה רבינו היתה לו בקבלה שהאומר בתפילתו ב' פעמים 'נא' בודאי תתקבל תפילתו, ואמר משה 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה', והיתה בדעתו לומר אעברה נא ואראה נא, ועל ידי הזכרת 'נא' בכפליים בוודאי ישמע ה' לקולו, ומשום כך אמר לו הקב"ה אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, אל תוסף לומר שוב את הדבר הזה - להזכיר 'נא' בפעם השנית...

כיו"ב כתב ה'חיד"א' זי"ע (נחל קדומים, בהעלותך) על הא דמצינו שמושה רבינו התפלל על מרים בבקשתו 'א-ל נא רפא נא לה' (במדבר יב יג) - שמעתי משם הקדמונים משה רבינו ע"ה מסרו לו זה הסוד בשמים, דכשיתפלל ויאמר ב' פעמים נא בתפילתו תקובל תפילתו. ומשום הכי אמר 'א-ל נא רפא נא לה', ויעתר לו ה'. ואולי יש להוסיף בגילוי ה'סוד'... שכבר אמרו חז"ל 'אם רואה אדם שלא נענה בתפילתו יחזור ויתפלל, שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', וכאשר אדם מבקש א-ל נא, וחוזר ומבקש רפא נא, אזי בודאי תתקבל תפילתו לפני אדון כל.

יב. סיפר הגאון רבי בן ציון גוטפארב שליט"א, שפעם ביקשה ממנו אמו שישע אל הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל וישאל בשמה, מאחר שהיא מתפללת על איזה ענין זה תקופה ארוכה ועדיין אין רואים כל ישועה באופן כלל וכלל, וממילא היא עומדת ב'פרשת דרכים', האם יש להבין מכך שאין זה רצון השי"ת למלא בקשתה, וממילא מה יש לה להתחכם ולבקש שוב ושוב, או שאדורבה, מותר וצריך להמשיך, וביקשה ממנו שיסיים את השאלה בפסוק (תהלים סט ד) 'כלו עיני מייחל לאלוקי'...

ואכן במצוות 'כיבוד אם' נסע לבני ברק, וקבלו הגר"ח בסבר פנים יפות, שמע את השאלה, ומיד השיב הרי"ז גמרא מפורשת (ברכות לב): 'אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנאמר (תהלים כז יד) 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'', אך הוסיף הגר"ח זצ"ל לדייק בלשון הגמ' שלא אמרו ימשיך להתפלל וכיו"ב אלא יחזור ויתפלל, והכוונה בזה היא, לאפוקי מדרך הבריות שאם אינם נענים נחלש אצלם כח האמונה בתפילה והם 'מתחזקים' להתפלל... אבל כבר לא מתאמצים כמו עד עתה, אלא יחזור ויתפלל - והיינו להתחיל מתחילה, לגשת עם כל הלב עם כל האש - תבערת קודש אל ענין התפילה, עם תקוה אמיתית, עם אמונה בכחה של תפילה שהיא פועלת, וזהו יחזור להתפלל יחזור לראשונה - כאילו הוא ניגש בפעם הראשונה להתפלל, ובזה יפעל פעולת טוב בתפילתו לטובה ולברכה.

יג. פעם אמר הרה"ק מ'תולדות אהרן' זי"ע לחתן לפני חתונתו, דע לך כלל לאורך חיך וימיך, שיהיה לך בביתך מקום או חדר מיוחד, שם תעמוד לבקש לכל בקשה שיש לך לבקש מהשי"ת, ותדבר דיבורים מעומק הלב בלשון נוכח, אבי אבי, רק אתה יכול להושיעני, עזור לי, ובאופן זה תראה ישועות (ספר 'זכור לאברהם').

יד. כי הנה משה רבינו התפלל תקט"ו תפילות ועדיין לא נענה, והיה יכול להרגיש כאילו שאין שומעים בשמים את תפילותיו - וכאשר רבים חושבים לעצמם כל חד וחד בדיליה. לזה אמר לו הבורא, הנה ראיתי ושמעתי

זאת ועוד, כבר מצינו בחז"ל (עיי' דב"ר ז י) שאם משה רבינו היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה - אלא שאמר לו הקב"ה (ג כו) 'רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה', והרי שפעמים שנצרך לישועה מניין מסוים של תפילות, וכל תפילה ותפילה מקרבת את הישועה^ט, על כן אל יחדל מלדפוק על שערי רחמים.

תחנונים ידבר רש - תפילה מתוך הכנעה בבקשת מתנת חיים בפרשתן (ג כג), 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר', כתב ה'אור החיים' הק' שנרמז כאן 'תנאי' לקבלת התפילה והוא שיתפלל בעני הדופק על הפתח בדרך אומרו (משלי יח כג) 'תחנונים ידבר רש'. וזהו שנאמר 'ואתחנן', שהוא לשון תחנונים.

ובן פירש רש"י, 'אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם'. וכתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תר"ע), וז"ל. והנה קרוב לזה הוא הלשון ואתחנן, שיודע שאין

ולא בזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה. יש שצועקים הרבה ואינם נענים, עד שלבם מתפוצץ בהם. האמת שאין ח"ו מקום להתייאש, כי שום תנועה שאיש יהודי עושה לפניו ית' אינו חולך לאבוד, וב"ש תפלה. פנה אל תפלת הערער, הוא אילן סרק אשר במדבר שאין בו שום לחלוחית, היינו שאפילו מי שהוא בבחינה זו שאין בו לחלוחית, מ"מ לא בזה את תפלתו. תכתב זאת לדור אחרון, בעקבתא דמשיחא שההסתר והחשכות גדולה מאוד, שגם חזון לא מצאו מה', והרבה צועקים ואינם נענים, אל יתייאש, וידע כי הקב"ה מקבל באמת כל תפלה. וע"י חיוזק זה עם נברא יהלל י-ה. שאפי' משה התפלל תקט"ו תפלות ולא נענה, ובכ"ז תפלתו עשתה רושם, ומהתפלות שלו נהיה תורה, וגם מלבד מה שיש ע"פ סוד שבאמת הוא כן נענה, שע"ז שהקב"ה אמר לו עלה ראש הפסגה וגו' וראה בעיניך, וראה את א"י בעיניו, וזכה להתקונים שרצה. עכ"ל.

את תפלתך, וראה כי הנני יודע שאתה כבר אחרי תקט"ו תפילות, כלומר, ספרתי כל תפילה ותפילה, אלא שיש לי טעם וסיבה שאינני ממלא בקשתך, אבל כל תפילה ותפילה נמצאת בבית גזי. כתיב ב'תפילת חנה', שבתחילה כאשר ראה עלי הכהן את חנה 'מדברת על לבה, רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, ויחשבה עלי לשיכורה' (שמואל א' א יג), ואחרי שאמרה לו 'יין ושכר לא שתיתי ואשפוך את נפשי לפני ה'', אמר לה עלי (פסוק יז) 'לכי לשלום ואלוקי ישראל יתן את ש[א]לתך אשר שאלת מעמו', ופירש רש"י 'יתן את שלתך - בישרה שנתקבלה תפילתה', שאל הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע את אביו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע שהוא פלא, דהא אך לפני רגע החשיבה עלי לשיכורה, ואיך שינה פתאום את טעמו ואמר לה שכבר נושעה מצרותיה, גם מנא ידע שכן הוא.

השיב לו השפ"א, שכבר הקשו כן החבריא קדישא בפרשיסחא, ותירצו, שבתחילה ראה עלי - 'רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע', והיינו שהביט ברוח קדשו את הנעשה בשמים ממעל, והנה רואה הוא כי אין תפילתה נשמעת אצל כסא הכבוד, לפיכך היה עלי תמה ושואל, איך יתכן כדבר הזה שהתפילה אינה נשמעת בגבהי מרומים, והלא 'א אידישע קרעכץ' (אנחה של יהודי) מגעת עד כסא הכבוד, ועל כן 'ויחשבה עלי לשיכורה' כלומר שבוודאי עושה את עצמה כמתפללת אבל לפי האמת אינו כן, אבל אחר שהסבירה לו שהיא אשה קשת רוח ואינה שיכורה כלל, ותפילתה באה מתוך שברון ועומק לבה, או אז הבין עלי כי מה שאינו רואה היאך שתפילתה מתקבלת בשמי רום, מפני שבוודאי כבר נענתה ונתקבלה תפילתה, וזהו אמרו 'ואלוקי ישראל יתן את שלתך - בישרה שנתקבלה תפילתה', כי אין דבר העומד בפני התפילה מעומק הלב.

טו. משל מהנהוג להעמיד מכונה בפתח ה'מקווה' וכשיכניסו סכום מעות מסוים אז יפתחו שערי המקווה, ויהי היום בא אורח לעיר, הלך למקווה הדורשת סך עשרה שקלים, והכניס שקל אחר שקל, אמנם, גם לאחר שכבר הכניס ד' וה' שקלים עדיין לא נפתח השער, גם במטבע הז' והח' לא נפתח, ומכיוון שראה כי גם ט' מטבעות אינם פותחים נתמלא חימה ועזב הכל וברח משם כל עוד נפשו באפו (בחשבו כמה 'אוהבי ממון' הם, מי יודע עוד כמה שקלים הנני עומד להפסיד תמורת כניסתי הנה...), והנה אך לשוטה ייחשב זה האיש, כי בעוד 'שקל' אחד ויחיד היה השער נפתח בעדו בשעטומ"צ, מדוע ברח כשעמדה הישועה על פתחו, והנמשל מובן לכל... מדוע נתייאשת מהתפילה בעמדך כבר על פתח ישועתך (עוד יאמר בה, כי המכניס מטבע של 10 שקלים כאחת מיד יפתחו שערי המקווה בפניו, כיו"ב ה'מתפלל' ב'עת רצון' אם מצד ה'זמן' או המקום הרי הוא כמי ששפך כמה וכמה תפילות כאחד, ויותר קרובה ישועתו לבוא...).

לו בעצמו אצל הקב"ה כלום^{טז} רק מבקש מתנת חנם, והוא מכניע כל בוחות הנפש^{יז} כמו עני בפתח שעומד ומתחנן, וע"כ בכל לשונות התפלה לא התפלל משה רבינו ע"ה אלא בלשון תחנונים^{יח}. עכ"ל. ונכתב זאת בתורה ללמדנו דרכי התפילה שתהא מתוך הכנעה ובקשת רחמים כ'עני בפתח'^{יט}.

ועי"ז יהא מובטח שתתקבל תפילתו. וכמו שאמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם בפרשת בכמה אופנים) כי דבר זה פעל בעדנו משה רבינו שכל הסבור שאינו ראוי לכלום מצד עצמו 'יפתח לו ה' את אוצרו הטוב', וז"ל. משה רבינו ע"ה פעל בתפילתו לדורות שיתן להם ה' מתנת חנם, כדאיתא במדרש

טז. וכבר אמרו על דברי המשנה (ב"מ ג.) 'מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום' שכשהאדם בטוח בעצמו ובזכויותיו עד שהוא טוען לבוראו - 'מנה לי בידך', כך וכך שפע אתה חייב לי, ו'הלה אומר', הקב"ה עונה לעומתו ואומר 'אין לך בידי כלום', וכאדם האומר לחברו 'איני יודע מה אתה סח' כי כל דבר טוב שעשית בכוחי עשית אותו, וכל אשר לך שלי הוא, איני חייב לך מאומה.

יז. ו'הכנעה' זו היא מעיקרי ויסודי היהדות, וכאמור בפרשתן (ז ז), 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים', ואיתא בגמרא (חולין פט.) אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני.

יח. ידוע דבר המעשה שפעם באה אשה אחת לפני הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, ובקשה מאתו שיתפלל על בנה שהוא חולה מסוכן, נכנס החפץ חיים לבית הכנסת, ועמד בתפילה ובתחנונים וכה היו דבריו - רבש"ע, כל ימי זכיתי שתיטיב עמי בחסדים וטובות הרבה, זיכית אותי לכתוב ולהוציא לאור את המשנה ברורה החפץ חיים ושמירת הלשון ועוד חיבורים - הכל מתנת חנם, אנא הוסף לגמול אתי עוד חסד ורפא נא אותו חולה. והרי לך שלא התפלל - כל כך עשיתי למענך, טרחתי לכתוב ספרים לזכות עמך ישראל בשמירת הלשון ובקיום המצות, בשכר זאת אבקש שתתפא את הילד הזה... כי זאת הייתה הלך רוחו של החפץ חיים לחשוב בכל עת שאין מגיע לו כלום, וכל מה שיש לו הכל הוא מתנת חנם.

מן הבאר

כך אמר הרה"ק הרבי רבי בונם זי"ע (מדרש שמחה ערך ענוה וגאווה) שלכן נקראים בני ישראל יהודים, כי הם כמו האות יו"ד, שהיא הקטנה מכל האותיות, ונשתנית משאר האותיות, כי בכל האותיות אפשר להמשיכם ולהגדילם כרצון הכותב הן באורך הן ברוחב, פרט לאות יו"ד שאי אפשר להאריכה, כי אם ימשיכוה למטה תיהפך לוא"ו, ואם לצדדין תיעשה דל"ת או רי"ש, וכמו כן עם בני ישראל - כי אתם המעט מכל העמים, שממעטים עצמם, וסבורים שאינם עושים מעצמם מאומה - לא באורך ולא ברוחב, ואינם כי אם נקודה קטנה המקבלים שפע מהבורא יתב"ש, לכן חשק ובחר ה' בהם, ומי שאינו מחזיק עצמו כן יצא מכלל 'יהודי' כביכול... כמו שבכתובה אינה נחשבת לאות יו"ד.

יט. וכפי שאמר האריה"ק זי"ע שבאמירת 'ועוזר דלים' בשחרית על כל אחד להחשיב עצמו כדל וכרש ומתוך כך יעמוד בתפילת העמידה (הובא במחזיק ברכה לחיד"א, או"ח צח ב).

וכך כתב בספה"ק 'פלא יועץ' (ערך כניעה), שאירע מעשה פעם אחת, שהתפללו כת של צדיקים בכוונות נפלאות, ונגלה להם מן השמים שהתפילה שאמרו היא נפלאה, רק מפני שלא היה להם הכנעה היו מוכנים ליענש, לולא אחד שהיה לו הכנעה, ובזכותו ניצולו כולם.

ובזה פירשו בלשון הכתוב (איכה ב יט) 'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה'', שדימה את שפיכת הלב ל'מים' הנשפכין דייקא ולא לשאר משקין דוגמת יין וחלב וכדומה. כי 'מים' מורה על הכנעה ושפלות וכדאיתא בגמ' (תענית ז.) 'מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך', ולזה דימה את שפיכת הלב, שתהא מתוך הכנעה ושפלות וכדוגמת המים, שירגיש שאין בידו כלום, וכל תפילתו תהא מתוך בקשה כי עשה למענך אם למעננו.

ומן העניין להביא מה שכתב 'רבינו בחיי' (במדבר טז כב) לבאר עניין 'תחנון' ונפילת אפיים, שאחד מהטעמים לדבר הוא להראות צער והכנעה, וכתב שם 'וההכנעה מעיקרי התשובה, ואז תפלתו מקובלת והקב"ה חושש על צערו וממלא משאלתו'.

מבקש מהקב"ה מתנת חנם, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כה טז) 'כי יחיד ועני אני', אז עונה לו הקב"ה בכל קראנו אליו.

ובלכתך בדרך - שכל ה'הליכות' וימי בין הזמנים יהיו כדת של תורה

בפרשתן (ו ו-ז), 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך וכו', ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך', בדרך רמזו אמרו שלא לחינם נקבעה פרשה זו לזמן הזה ולימים האלו, להורות, כי גם בעת שמקיימים 'בלכתך בדרך' (ביציאה לנופש וכו"ב) צריך לחקוק היטב את הדברים האלה על לבבך, כי לא הותרה הרצועה חלילה בימים הללו, אלא צריך שכל ה'דרך' וה'מסעות' יהיו כדת^א וכדין^ב מבלי להקל

(דב"ר ב יא) שאמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע, כשתהא רואה את בניך בצער ואין מי שיבקש רחמים עליהם - מיד ענה אותן... והנה, מכל דבר שבעולם יש בשמים אוצר, והגדול שבאוצרות הוא אוצר מתנת חנם, אך לכאורה צריך ביאור מדוע אין נותנים בשמים מאוצר זה לכל איש ואיש מבני ישראל, אלא, כי אין נותנים מאוצר זה אלא למי שיודע שאין מגיע לו כלום מצד מעשיו, רק מצד חנינה, לאיש כזה יכולים לתת מאוצר הזה^כ (ועיי' במדרש שמו"ר מה, ו ענין כיו"ב, וכן פירש בדברי המדרש שם ב'שם משמואל' בשם אביו הרה"ק האבני נור זי"ע).

בדברים הללו אמר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (חנוכה עמ' מד) וז"ל. כי כאשר האדם מבקש מהש"ת מיסורים ח"ו ומעניות, ויודע בעצמו שאין בידו כלום רק

כ. והטעים את הדברים הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע (בפרשתן) וז"ל, והנה לדעתי יש תיקון אפילו למי שאינו כדאי מצד מעשיו הטובים שהש"ת יעשה וימלא בקשתו, ולא תהיה מניעה מצד המבקש, והוא, כי אם מתפלל במתנת חנם אם כן אין כאן מניעה מצד מעשיו, כי בשלמא אם מבקש במעשיו הטובים אז יבדקו אחריו אם הוא הגון וכדאי, אבל אם מבקש במתנת חנם אין כאן מניעה מצד המבקש.

כא. כה אמר הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל משגיח דשיבת 'קול תורה', הנה מצינו בהלכות שבת (או"ח רנג) דין 'חזרה' - שאם הסיר את הקדירה עם התבשיל שבתוכה מעל גבי האש מותר לו להחזירה דווקא באופן שמתקיימים ג' תנאים. א. שבשעה שהסיר את הקדירה היה בדעתו להחזיר אותה. ב. באופן שלא הניח את הקדירה במקום אחר. ג. דווקא אם נשארה הקדירה בחמימותה ולא הצטננה (ואכמ"ל בכל פרטי ההלכה למעשה). והרי זה גם משל 'יצורה' הנכונה של בין הזמנים, שגם בזה צריך אותם ג' התנאים. א. שצריך שיהיה דעתו לחזור - אף אם יוצא עתה מכתלי ביהמ"ד אך יזכור היטב שרוצה לחזור 'לאלול'... וכנודע הר"ת של שם החודש 'אב' - אלול בא... ב. שלא יניח עצמו במקום אחר... אכן מותר 'לנוח' אך שלא יניח עצמו בבטלה ובדברי הבל ריק... ג. שישאר חם, ישמור על רתיחתו, יזהר וישמר שלא יצטנן ולא יתקרר ח"ו בירא"ש.

על כן אמרו המושלים שכל עניינו של 'בין הזמנים' שהוא על דרך ה'ערסל' - חבל הנטוי בין שני עצים וקשור אליהם, ויושבים עליו ומתנדנדים.. וכך צריך להיות בתקופה זו (ואשרי מי שאין בבית מדרשו 'בין הזמנים', אבל למי שנוגע אליו הבאנו זאת) שיהא קשור אל הזמן הקודם ואל הזמן הבא עלינו לטובה, ובאמצע ימים אלו יש רווח לפוש קימעא... אך אוי לו למי שנקרע החבל והתנתק מ'העץ' שנופל על הרצפה ונחבט כהוגן, כך יזהר שלא לנתק עצמו לגמרי מה'זמנים' בעבר ובעתיד...

ידוע שהגר"ח קניבסקי היה ממליץ לבחורים ואברכים לקבל על עצמם איזה לימוד מסוים מיוחד לימי בין הזמנים (מסכת כלשהיא או סוגיא) כדי שיהיה עליהם עול תורה גם בימים אלו.

כב. בספר 'דרכי מוסר' (להגר"י ניימן, עמ' קלח) מביא מה שביאר ה'אלטער מקעלעם' זי"ע (הסבא מקלם) בהא דכתיב בפר' ויקהל (שמות לה כ) 'ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה', שלכאורה קשה מהו שאמר 'מלפני משה', והרי כבר נזכר בכתוב שם מקודם שמשה רבינו הקהיל את כל העדה, וא"כ ודאי שיצאו מעמו (וע' באוה"ח הק' שכבר עמד בזה), ומבאר שבא הכתוב לומר שבחם של ישראל שגם לאחר שיצאו בני ישראל, וכבר לא עמדו במחיצת משה רבינו - עדיין היה ניכר עליהם שלמדו תורה ממשה רבינו, עד שהיה נראה כאילו הם עומדים עכשיו 'לפני משה'. וללמדנו לדורות, שגם כשאדם אינו שווה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ובפרט לעת היציאה מאהלי תורה, שצריך שיהיה תמיד בבחי' לפני משה, וכל הנהגותיו יהיו כאילו הוא נמצא עכשיו בהיכלי התורה.

ידוע לפרש במה שאמר רב יוסף על עצמו 'אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא' (פסחים סח:), שהנה אומות העולם נוהגים בכבוד בהיותם בבית תיפלתם אך לאחר שיוצאים אל השוק ולעסקיהם אזי הם מתנהגים כחייתו

חלילה בשום פרט, ובשמירה יתירה על כל גדר יראת בבר העמיסו צדיקים (גם נאמר משם הרה"ק ה'ייטב לב' ז"ע) שמים בלא שום קלות ראשי. במה שאמרו חז"ל (שבת קטז.) שפרשת 'ויהי בנסוע'

ארץ... וכאילו 'פנים חדשות באו לכאן' שאין זה אותם אנשים אשר עמדו בכבוד ובדרך ארץ מקודם לכן. אולם בני ישראל אף 'בלכתם בדרך' הרי הם כמו שהיו בהיותם בבתי המדרשות. זהו שאמר רב יוסף, אי לאו האי יומא של מתן תורה אזי כמה יוסף איכא בשוקא – שהיה כמה יוסף... האחד בהיותו בבית התפילה, והאחד 'בשוקא'... אבל עכשיו שניתנה תורה 'יוסף' אחד הוא, הוא יוסף שבביהמ"ד הוא יוסף המהלך בשוקא.

הרה"ק מסקולען זי"ע היה אומר שלכאורה יש לדקדק בלשון הכתוב (תהלים לד יב) 'לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם' שלכאורה היה לו לומר 'בואו בנים שמעו לי', שהשמיעה הוא כשבאים, ואילו כשהולכים כבר אין שומעים. וביאר עפ"י מעשה שהגיע הרה"ק מאפטא זי"ע לעיר אחת ובאו הגבאים של 'בית הכנסת הגדול' ובקשו ממנו שיבא להתפלל בצפרא דשבתא בבית הכנסת הגדול, ואכן בצפרא דשבתא יצא הרה"ק מביתו ללכת להתפלל שם, וכל הציבור יצא ללוותו, וכשהגיע סמוך לבית הכנסת נשאר לעמוד, ושאלוהו הגבאים וראשי הקהל מדוע אינו נכנס, ואמר שהוא רואה שבית הכנסת מלא בתורה ותפילה, עד שאינו יכול להכנס, וכשמעו הגבאים תשובה זו נתרומם ליבם מאחר שהרבי ראה שבית הכנסת מלא בתורה ותפילה, אבל הם ראו איך שעדיין הרה"ק עומד לפני בית הכנסת ואינו נכנס, ושאלוהו על הדבר, וביאר את דבריו, הנה כשהאדם בא לבית הכנסת ומתפלל ולומד ובא לידי התעוררות על ידי התורה והתפילה, הרי דרך הישרה שיקח עמו את ההתעוררות לביתו ולדרכו, והיינו, שגם לאחר מכן כשיצא לרחוב ולכל מקום שהוא פונה לשם, ישאר תחת הרושם של אותה התעוררות, אבל כאן ראיתי שאמנם הבעלי בתים באים לידי התעוררות בשעת תורתם ותפילתם, מ"מ הם משאירים את הכל בבית הכנסת, ואין לוקחים עמם מאומה, באופן שבית הכנסת נשאר 'מלא' בתורה ותפילה.

וזה מה שאמר דוד המלך 'לכו בנים שמעו לי', שאכן כשהם נמצאים לפניו הרי הם מתעוררים, אבל דוד המלך הזהירם שגם כשהם שבים לביתם ישמעו הדברים, שדברי ההתעוררות ישארו בקרבם ויקחו עמם את ההתעוררות (קובץ 'מראה מקומות' ירח האיתנים, סקולען).

ידוע שהמהר"ם שפירא מלובלין חקק פסוק זה על כתלי הישיבה מבחוץ, לרמז ענין זה לתלמידיו, כי אין ניכר קנין תורה וירא"ש – אם הוא 'שומע' את דבר ה', אלא כשהולך לביתו ונשאר להיות משומעי דבר ה', ואינו 'שוכח' את כל תלמודו בצאתו מבית המדרש.

משל לקיטע ברגליו היושב בביהמ"ד יחד עם חברים מקשיבים – שם לא ניכר מאומה שיש לו איזה חסרון, אמנם בפנותם ללכת לביתם, אז יתגלה חסרונו לעין כל, כי כולם מהלכים לביתם, והוא אך בקושי יפנה לביתו בעזר וסיוע ל"ע... כיו"ב, במשך הזמן כשהבחור והאברך יושב שמור בביהמ"ד אין הדבר ניכר כ"כ אם קנה בנפשו די יראת שמים תורה ועבודה, אמנם, בפנות כל אחד לביתו בין הזמנים שם ניכר מהותו של אדם כשנראית מהות הנהגתו בגדרי הקדושה וירא"ש.

כג. דבר נאה אמרו, הנה רבים הולכים (בפרט בזמן הזה) ל'גן החיות' לראות את האריה מלך החיות, להתבונן מהו 'ארי' שאג מי לא יירא... ללמוד לקח כיצד מקיימים 'יתגבר כארי'... אמנם, ברור ופשוט שאי אפשר להנות מהארי אלא כשהוא תחת סורג ובריה, או קשור בחבל אמיץ, אבל אם חס וחלילה – חס ושלוש – ישתחרר הארי ממאסרו, ויהלך חפשי ללא חבל הקושרו הרי ה' ירחם, הוא יטרוף מכל הבא בידו... לכך נרמז חודש אב שמזלו 'אריה', כי אכן הנאה תועלת ורווחים יהיו לו מחודש זה (ומה'חופש') רק עם עול תורה ומצוות, אם ישמור על עצמו תחת 'גדרים' כראוי (סורג ובריה), עם ירא"ש – עם הקב"ה, אז אכן יוכל להועיל עם מנוחת נפשו, ואם לאו... ה"י מהסכנות האורבות ח"ו...

מִן הַבֵּאֵר

הנה כתיב (בראשית מט יד) יששכר חמור גרם, יש שרמזו שלכן נדמה לחמור הנושא משאות, ומדוע לא דימהו לסוס שהרי גם הוא נושא משאות וכיו"ב, אלא ביאורו, כי סדר מנוחת הסוס שפורקים מעליו את משאותיו, משא"כ החמור רובץ על הארץ למנוחתו עם כל המשא אשר על גבו. כיו"ב 'יששכר' הוא בן תורה, מותר לו לנוח בבין הזמנים... אבל יזכור להשאיר על כתפו את משא התורה ויראת שמים, ויחד עמם ינוח... אבל ח"ו לא יפרוק מעל עצמו שום עול כלל וכלל אף בעת המנוחה.

(לעיל י לה-לו) נחשבת כ'ספר' בפני עצמו, שנרמז באן לאותם המקיימים בעצמם 'זיהי בנסוע', ש'פרשה' זו צריכה לימוד הרבה², והיא 'תורה' בפני עצמה לדעת עד כמה צריך לשמור על ה'יראת שמים' שלו³ לבל תתקרר ותיפגם ח"ו.

כי אמרתך חייתני - התחזקות בלימוד התורה בפרשתן (ה ו), 'אנכי ה' אלוקיך' וגו', הנה פרשה זו של 'עשרת הדברות' נקראת בכל שנה ב'שבת נחמו', והיה אומר כ"ק מרן אאדמו"ר הרה"ק מלעלוב זי"ע טעמא דמילתא, כי הנה רצון אבינו

הנה נהגו ב'בעלזא' שבכל יומא דפגרא אומרים פרשת העקידה ללא התפילה שלאחריה המתחלת 'רבונו של עולם' וכו'. פ"א הכריז אחד המתפללים באיזה יומא דפגרא, היום אין אומרים רבש"ע, מיד תקנו הרה"ק רבי אהרן זי"ע, אל תאמר כך, אלא אמור היום אין אומרים את ה'ונאמר'... (באותה תפילה מזכירים כמה פסוקים ומקדימים לכל פסוק, ונאמר... ונאמר...) ולדידן, בימי החופש שהם אצלנו כ'יומא דפגרא', יתכן לומר שיש מי שאצלם אין ה'סדרים' כרגילותם בכל השנה, ה'ונאמר' אינו כבכל השנה, אבל חלילה מלומר היום אין רבש"ע, אלא דע וזכור כי יש ויש רבש"ע בכל עת ושעה, בכל מקום וזמן, למען תהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא.

כד. בצחות לשונו אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שמרוב חסדי השי"ת עלינו קבע את ימי החופשה בקיץ בסדר דברים, שהרי אם היו ימים אלו חלים בשאר ימות השנה היה עלינו לטרוח וליטול עמנו הרבה ספרי מוסר וחסידיה באמתחותינו כדי שנוכל להגות בהם שם, אך הקב"ה חמל וריחם עלינו, ועשה את ימות הקיץ באמצע סדר דברים, והלא אין לך ספר מוסר כ'משנה תורה' וממילא אין צורך לסחוב בית מלא ספרים למקום הנופש... כה. כבר הבאנו את דבריו הנוראים של רבינו ה'אור החיים' הק' זי"ע על הפסוק (במדבר כה א), 'וישב ישראל בשיטים' וגו', וזל"ק, צריך לדעת מה צורך בהודעת מאמר זה וכו', ונראה לפרש שהכתוב יעיד סיבת הזנות, שהייתה - לפי שיצאו העם לטייל חוץ למחנה ישראל וכו' ושם נכשלו, והוא אומרו וישב ישראל בשיטים פירוש במקום שהיו מטיילים בו חוץ למחניהם, ושטים הוא לשון טיולים. כדרך אומרו (יא ח) 'שטו העם' ופירש"י שם, 'אין שייט אלא לשון טיול', וזה סיבת ויחל העם לזנות, עכ"ל. ולמען דעת כמה חמור הוא ה'טיול מחוץ למחנה ישראל' (ואין הכוונה דווקא בטיול ב'מחנה גויים', וד"ל), אשר הוא הפתח והסיבה להגיע עד לשאול תחתית.

מעשה נפלא סיפר הגה"ק ה'בן איש חי' (ב'בן איש חיל' ח"ג) אודות 'עם הארץ' מהודר שלקח 'חתן' (איידעם) שהיה א שטיקל תלמיד חכם (קצת ת"ח), פ"א בישלו בבית החותן קדירה מלאה בבשר כשר ומהודר, אלא שברגע האחרון אירע מקרה נורא, כי נפלה חתיכת בשר טריפה לקדירה, ולא ידעו מה דין כל הבשר, מיהר החותן ושלח לשאול את האיידעם (חתנו), כדת כן מה לעשות, ענה האיידעם שזוהי הלכה פשוטה וברורה, אם יש בבשר הכשר פי שישים מהטריפה הרי הוא נשאר בכשרותו ומותר באכילה, אמנם אם אין בו שישים הרי כל הבשר נעשה איסור גמור מחמת חתיכת הטריפה הקטנה הלזו.

כעבור תקופה, שוב נתבשל בבית החותן קדירת בשר, אלא שהפעם אירע להיפך, בראשית היתה כל הקדירה מלאה בבשר טריפה, אלא שלאחמ"כ נפלה לשם חתיכה קטנה של בשר כשר, וכבר שלח החותן לקרוא לאיידעם לברר אצלו מה דין הבשר, אלא שמשבא האיידעם נענה החותן שהפעם הוא פוסק בעצמו, עפ"י הוראת האיידעם בפעם הקודמת, וזה הפסק, שכל הקדירה כשרה, שהרי יש בזה כעין ק"ו, מה אם קדירה שכולה כשירה, אם נכנס בה חתיכת טריפה קטנה נאסר הכל, הרי מידה טובה מרובה שאם כל הקדירה אסורה ונכנס לתוכה חתיכה קטנה של כשר בוודאי חתיכה זו מכשרת את כל הקדירה (כי אם יש בכח הקטנה לאסור כמותה, בוודאי יהא לה כח להיתר). נזדעק האיידעם, ח"ו, שומו שמים, לא תהא כזאת בישראל, אלו דברי 'עם ארצות' גמורה בתכלית, כי אכן שמענו שחתיכת טריפה קטנה יש בכחה לאסור הרבה מן ההיתר, אבל שאיסור גמור יתכשר מחמת מעט היתר בוודאי שלא...

וכיו"ב לענין ימים הנקראים 'ימי החופש', בא לו האיש ליסע למקום פלוני, וכבר בירר ושמע שיש שם שיעור דף היומי או איזה ענין אחר טוב, ועל סמך 'היתר' מעט זה הוא נוסע שמה, שומו שמים, וכי מחמת זה הותר לו הכל, יבדוק היטב, מה המצב ב'שמירת עיניים' באותו מקום, מה המצב עם 'שחוק וקלות ראש' שם, מה עם כל ה'ארום' און ארום' (כל ה'סביב'), וכי תדמה בנפשך כאותו 'עם הארץ' גמור שמעט היתר וקדושה יכשיר את כל האיסור הגמור... ובדרך צחות ורמז יש לומר, כי מצינו בספר 'החינוך' שמצות 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' נמנית כמצוה 'שפ"ז', ותיבה זו קודמת במניינה לתיבת 'חפש' (מצוה שפ"ח), כי אכן ההקדמה לימי ה'חופש' היא בהתחזקות גדולה במצות ולא תתורו...

באר הפרשה - פרשת ואחזקו

הדברות', בכדי שנוכל להתנחם ולהתחזק על ידי חידוש ה'ברית' והקשר עם ה' אלוהינו.

והדברים אמורים ביותר כלפי לימוד התורה הק' כי היא לנו עוז ואורה, אשר גדול כוחה לסלק כל עצבות שבלב'י ולהסיר כל דאגה'י. וכמפורש ברש"י על הפסוק (משלי יב כה) 'דאגה בלב איש ישחנה ודבר טוב ישמחנה' - יעסוק בתורה והיא תשמח את הדאגה שבלבו ותצילנו ממנה.

והנה דברי תורה צריכים חיזוק בכל עת ובכל זמן'י, ובפרט בימים הללו ימי 'בין הזמנים', שאף אם נצרך האדם למנוחה בכדי להחליף כוחות הגוף והנפש^כ, אך פשיטא שלא הותר בהם איסור 'ביטול תורה'ל,

שבשמים הוא שנתנחם עתה מהצער והכאב הנורא של חורבן בית מקדשנו ותפארתנו וכל צרות הגלות המר הזה, ובמה נוכל להתנחם כשעדיין לא נושענו, אך כבר אמר דוד מלכא משיחא (תהילים קיט ג) 'זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חיינתי', והיינו ש'אמרתך' היא התורה והמצוות - הם הנותנים חיות ובה ועיוזו לעמוד בכל 'עניי' שהוא, והם מרעיפים מללי נחמה לנפש בכל צרה שלא תבוא. ובוה יתפרש גם מה שנאמר 'נחמו נחמו עמי יאמר אלוהיכם', כלומר, נחמו נחמו עמי, ואם תאמרו היאך נתנחם, תשובתכם, על ידי שכל אחד יאמר מעתה אלוהיכם, יקבל על עצמו את אלוקותו ית', ללכת בכל דרכיו ולעסוק בדברי תורתו, ומשום כך נסתבב מן השמים לקרוא בשב"ק דנא את 'עשרת

ובהאי עניינא, הרה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע ביאר במה דאיתא (תענית כו:) 'לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות וכו' ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וכו', כי אין יום טוב ושמחה גדולה יותר מהזמן בו בחור (או אברך...) נוהג בקדושה ומשפיל את עיניו עד שצריכים לומר לו שא נא עיניך...

כו. סיפר הגאון רא"מ שך זצ"ל, שבשנת ת"ש בהיותו בוילנא נהרגה בתו רח"ל, והגיע הגאון רבי חיים עוזר זי"ע בעל ה'אחיעזר' לנחמו, ואמר לו, שאף הוא שיכל את בתו היחידה ל"ע בהיותה כבת עשרים, ומה אומר ומה אדבר... 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי'... (תהילים קיט צב), ומני אז, בכל עת אשר היה הגרא"מ שך נכנס אל רבי חיים עוזר היה אומר לו, ר' שך, ר' שך (כך היה רגיל לכנותו), לולי תורתך... לולי תורתך...

בלשון הזה כתב הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע (מכתב בראש ספרו תורתך שעשועי) ואח"כ נתבקש בני (הגה"ח רבי יהודה אריה זצ"ל) לשיבה של מעלה בהיותו בן ז"ך שנים, וחליתי מרוב יגון וצער, בכל זאת גם בימי חליי כשהיה קשה לי להגיד שיעורים כסדרן השתדלתי במידת האפשר להמשיך לכל הפחות בשיעורים הקצרים הנ"ל, וקיימתי בעצמי הפסוק לולי תורתך שעשועי וגו', ובה"י ברוב חסדי הש"י חזרתי לאיתני. עכ"ל.

כז. וכך אמר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, 'כשיש לאדם דאגה קטנה, העצה שילמד דף גמ' אחד, ואם יש לו דאגה יותר גדולה ילמד ב' דפים גמ', וכשיש לו דאגה קשה מנשוא ילמד שלושה דפים גמ', ואז יוכל להתחזק ולהתגבר על הכל' (לקוטי אמרים אות סג). ובוה ביארו במה ששנו חכמים בלשון המשנה (אבות ו ו) בתוך המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם 'ומתיישב לבו בתורה', שהכוונה ומתיישב לבו - במה, בתורה, ע"י עסק התורה כראוי.

כח. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע אמר לבאר הטעם שקוראים ב'שבת נחמו' בעשרת הדברות, מאחר שבתשעה באב אסור לעסוק בתורה, ואם כן היה לנו לחוש ל'אם תעזבני יום יומיים אעזבך' (ירושלמי ברכות ט ה, ממגילת סופרים), ושמא יתרחקו ביותר מלימוד התורה, על כן קוראים בשבת זו 'עשרת הדברות' - להתחזק מחדש בעסק התורה. כט. מסופר על אחד מראשי הישיבות שראו אותו מעיין בספר 'קצות החושן' כשעל ידו מונח כוס 'קולה' צוננת ביותר... היה שם איזה 'אויבער חכם' (מתחכם) ששאל אותו, וכי כך לומדים 'קצות'... השיב לו, ככה שותים קולה... ללמדנו, גם אם מרגיש שצריך 'לשתות קולה'... לנוח קימעא ולצאת לטייל, אך יזכור היאך עושים זאת... ותורתי בל תעזובו...

ל. מעשה בקבוצת בחורים שרצו לנסוע לרחוץ בים הגדול, והלכו לבקש רשות מאת ראש הישיבה הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, וטענו בפניו לשם מה נתן לנו הקב"ה את הים אם לא בשביל שנרחוץ בו, נענה להם מיניה וביה, ה' נתן לנו את התורה, את הים הוא ברא...

ולא באנו לומר אם לנסוע לים אם לא... אך זאת עלינו לזכור היטב, מה הקב"ה נתן לנו... ומה התכלית ש'לכך נוצרת'...

להוסיף בלימוד התורה מיום ט"ו באב ואילך לג', ואחד המרבה ואחד הממעיט בלימודו, ובלבד שיוסיף לכל הפחות שעה קלה יתר על שיעוריו עד עתה... ולא יזלזל בזה, כי כל הוספה אפילו מועטת נחשבת 'הוספה' לד'.

ושננתם לבניך - חובת החינוך לבנים ולתמידים
בפרשתן (ו ז), 'ושננתם לבניך', ופירש רש"י, 'אלו התלמידים' לה, אכן הרמב"ן ביאר 'הנה אנחנו

ואין צריך לומר שיש להיזהר עד מאוד שלא יעבור עליו אפילו יום אחד בלא תלמוד תורה לא'.

זאת ועוד, כבר אמרו חז"ל (תענית לא.) על חמשה עשר באב (שחל בשנה זו בעצם יום השב"ק) 'מכאן ואילך, מאן דיוסיף יוסיף, וברש"י, דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו לב (ומה לנו גדול יותר מ'הבטחה' של חז"ל הקדושים...), ומכאן ילמד כל אחד לנפשו

לא. וכבר אמר הרה"ק מסקולען זי"ע אודות 'בין הזמנים', וכי יש לך אדם אשר יחדל מאכילתו במשך חודש ימים... אם כן היאך ניתן להפסיק מלימוד התורה אשר 'היא חיינו ואורך ימינו'... וכל הפורש ממנה כפורש מן החיים... פעם דרוש דרש אחד הדרשנים - שהתורה הקדושה הרי היא ממש כאוויר לנשימה, נכח שם הגאון רבי ברוך בער מקאמעניץ זצ"ל בעל ה'ברכת שמואל', נודעק ואמר 'נישט גוט (אין הדברים נכונים)... נישט גוט'... והסביר, התורה הקדושה איננה אוויר לנשימה, אלא היא הנשימה עצמה, וכמו שהפוסק מלנשום אף לזמן מועט ימצא את עצמו מיד ב'גן עדן'... כך הוא המפסיק מללמוד כראוי לו.

לב. בא וראה מעלת עסק התורה, שהנה אחד מהטעמים שט"ו באב נחשב כיום טוב הוא מפני שפסקו ביום זה מלכרות את עצי המערכה, ופירש ב'רבינו גרשום' (ב"ב קכא:), שבכל זמן 'שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלים מתלמוד תורה, אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמכאן ואילך היו עוסקין בתורה', ואף שגם עד עכשיו היו עסוקים במצווה שהיא דוחה תלמוד תורה, אך אשרי מי שזוכה להגות בתורה, ואין לך שמחה גדולה מזו...

לג. הרה"ק רבי מענדל מרימינוב זי"ע היה מורה ומצווה שכל מי שעבר עליו מט"ו באב ואילך אפילו יום אחד מבלי לימוד דף גמרא לא יוכל לשמש כ'בעל תפילה' בימים הנוראים הבעל"ט, והורה כן כפי שציווה עליו רבו הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע.

ואף אנן נעני ונאמר, שהרי ידוע מה שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, חלק ב עמוד שנו ד"ה אך) על הא דאיתא שבעל תפילה צריך להכין עצמו ג' ימים קודם ר"ה, שכל זה היה אמור בזמנם, אבל בזמנינו כל יחיד ויחיד נחשב כ'בעל תפילה' (וז"ל, שלא אמרו כן אלא בדורות הראשונים, שהיו שלוחי ציבור ותוקעים הגונים ותלמידי חכמים, וכווננו לבם לאביהם שבשמים כראוי וכנכון, אך בעוה"ר באפס כל אלו ואנשי אמונה אבדו והוצגנו על גחלים ריקם, אין לנו אלא שכל אחד ואחד ישא בעד עצמו רינה ותפילה ויתבודד לעצמו ג' ימים אלו, אולי יתעשת האלקים לנו)... וממילא, משנה זהירות צריך להיזהר שלא יעבור יום בלא לימוד גמרא, למען נוכל לגשת אל המלך בימי הרחמים והרצון ולבקש בעד הנפש חנינה.

לד. פעם דיבר איזה אברך עם הגה"צ ר' זונדל קרויזער זצוק"ל בדרכי תורה ועבודה, לאחמ"כ ביקש ממנו האברך עצה טובה - שיוורה לו איזה קבלה טובה יקבל על עצמו כחזוק בתורה, אמר לו רבי זונדל, אם תשמע לעצתי, הוסף נא עוד מיינו"ט אחד לסדר לימודך בכל יום. הביט האברך בתמהון, וכי מה חשיבות יש לרגע בודד מתוך כל המעט לעת. נענה רבי זונדל ואמר לו, אמרו חז"ל ש'מט"ו באב' 'מאן דמוסיף יוסיף' וברשב"ם (ב"ב קכא: ד"ה מט"ו) יוסיפו לו שנות חיים - מתוך שהימים מתקצרים והלילות מאריכין יעסוק יותר בתורה (שהרי אין עוסקים במלאכתן בלילה רק ביום). והנה, הרי כל התוספת שמאריך ליל ט"ו יותר מהלילה הקודמת לו אינו אלא במיינו"ט אחד ויחיד, ועל כך עורכים שמחה רבה עד ש'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב' (כמבואר שם), עתה אמור לי, האם אין כדאי לקבל 'קבלה' על מיינו"ט אחד של תורה.

לה. ידוע מה שאמרו הרבה מצדיקי הדורות לבאר הטעם שנאמר 'ושננתם לבניך' - אלו התלמידים, ולא כתיב להדיא 'ושננתם לתלמידיך', כי בא הכתוב ללמד 'סוד' החינוך הנכון והישר, שיתייחס הרב והמלמד לתלמידיו כאילו הם בניו, שיאהב אותם כבניו, וירצה בהצלחתם כמו שחפץ בכל מאודו בהצלחת בניו, וענין זה ממש נכלל גם במאמר חז"ל (סנהדרין יט:) 'כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו', שהמלמד צריך לראות את התלמיד 'כאילו ילדו' - כאילו הוא בנו ממש, עצמו ובשרו, וזה כל תורת החינוך על רגל אחת, ואידך פירושא זיל גמור...

מענין לענין, הגרי"ז מבריסק זצ"ל רמז בדברי חז"ל (ספרי פרשת ואתחנן) 'ושננתם לבניך' אלו התלמידים, כי עפ"י רוב, עיקר מעייניו של המלמד נתונים אל התלמידים המוצלחים והמוכשרים יותר מאל תלמידיו החלשים שאך בקושי

מצווים שידעו בנינו המצוות, ואיך ידעו אותם אם לא נלמדם, בין כך ובין כך, כאן למדנו גודל המצוה היקרה והחשובה ללמד את בנינו תורה ומצוות, ולחנכם לשמור דרך ה' לח, עדי גם כי יוקינו לא יסורו ממנה לט. חמשה עשר באב - התחלת ההכנה לשנה הבעל"ט אמרו חז"ל (משנה סוף תענית) 'לא היו ימים טובים לישראל בחמשה עשר באב וכיום הכיפורים', ונתבאר שם בגמ' באריכות טעמו של דבר, וכתב

לפעמים מסתדר עמהם. לעומתו, דעתם ודאגתם של האב והאם נתונים אל הבן החלש פי כמה וכמה מדאגתם על עשרת צאצאיהם האחרים, לכן אמרו חז"ל 'ושננתם לבניך אלו התלמידים' שיחשיב כל אחד מהתלמידים כבן יחיד, וממילא לא יסיח דעת מהחלשים לחזקם ולעודדם וכך בס"ד אכן יעשו חיל בלימודם, ויעלו מעלות רמות.

לו. סיפר הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע (אגרות קודש, כרך ג עמ' שט-שי) בזה"ל, בשעה אשר הוד כ"ק אדמו"ר רבינו הזקן בעל התניא והשו"ע היה צריך לתת את בנו הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי לחדר, בחר למלמד - אחד מתלמידי כ"ק מורנו הרב המגיד ממעזריטש, ואמר לו וכו', קודם שתתחיל ללמוד עם התלמיד תתבונן כי מלאכת ה' היא ובדיני נפשות אתה עוסק, החיים והמוות הרוחניים שהם חשובים לאין ערוך לגבי חיים ומוות גשמיים - בידיך המה, אם תעבוד באמונה תעמידו על האמת, תזכה בזכויותיו וזכויות זרע זרעו עד עולם, ומכלל הן אתה שומע את הלאו. ודע, כי הכל ביד האדם וברשותו, וכאשר תתן דעתך לבך ונפשך על זה יעזור השי"ת ותעמיד תלמידים הגונים וחלקך יהא בין זהרי הרקיע ומצדיקי הרבים באור כי טוב. עכ"ל.

ואם כי הדברים נאמרו ל'מלמד', הרי בכלל זה גם ההורים שאף הם 'מחנכים' את צאצאיהם, ובדיני נפשות המה עוסקים, וגם הם בכלל מצדיקי הרבים...

לז. וכבר נאמר על אברהם אבינו כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט' (בראשית יח ט), ופירש רש"י, 'כי ידעתיו - לשון חיבה וכו', ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה, לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי. והדבר נורא למתבונן, הרי מדובר באברהם אבינו שאין לנו שמץ השגה בגדולתו, הוא אשר עמד בעשרה נסיונות, ולמה ידעתיו - לשון חיבה, לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי... ומכאן נשכיל כמה חביבה לפני המקום ב"ה מצוות חינוך הבנים והתלמידים.

פעם נשאל הרה"ק מסאטמאר זי"ע אם אפשר לכוונת את כל אלו שנספו במלחמה כ'קדושים' מאחר שנהרגו על קידוש השם. נענה הרבי ואמר, כל אלו שנספו נקראים 'קדשים', אבל אלו שנשארו בחיים ומחנכים דורות נאמנים לה ולתורתו הם 'קודש קדשים'... ובלשונו, אויסגיין אויף קידוש ה' איז 'קדשים', אויפציעהן א ערליכע שטוב מיט קינדער איז קודש קדשים (זקניק ויאמרו לה).

לח. כתיב בפרשתן (ד מא-מב), 'אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש, לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת' וגו', וכבר הקשו בגמ' (מכות ט:) היאך יתכן שמעבר לירדן שם שהו שני שבטים ומחצה (בני גד ובני רובן וחצי שבט המנשה) הוצרכו לשלוש ערי מקלט וכאותו שיעור שיש בארץ ישראל - מקום יישובם של תשעה שבטים ומחצה - רוב בניין ורוב מניין של בני ישראל, ותירצו בגמ' 'בגלעד שכיחי רוצחים', והביאו ראיה לדבר מן המקראות. ובתוכחת מוסר אמרו לבאר מדוע באמת בגלעד היו מצויים רוצחים, כי בני גד ובני ראובן הניחו את טפם בעבר הירדן, ועברו חלוצים את הירדן לכבוש את ארץ ישראל, ונשארו שם י"ד שנה עד לאחר גמר כיבוש הארץ וחלוקתה, נמצא שבניהם היו ארבע עשרה שנה ללא השגחת אבותיהם, על כן אין תימה כיצד גדלו במידות מושחתות כאלו.... (אין צריך לומר שאין אנו עוסקים באותו הדור עצמו, שאין לנו שמץ השגה במעלתם ובקדושתם, אך) ללמד יצא עד כמה צריכים ההורים לשום עיניים פקוחות על צאצאיהם ולהשגיח עליהם ביותר היכן הם 'מסתובבים' ומה מעשיהם, ובפרט בימי 'בין הזמנים'...

וכך תירץ הגה"צ רבי מאיר צוויבל את הקושיא הידועה, כיצד יתכן כדבר הזה, שכל בני ישראל היו במעמד הר סיני, ואילו משה רבינו נתן שבניו ישארו במדין ולא דאג שיביאו אותם למעמד הגדול והנורא (לפי השיטה שיתרו הגיע למדבר רק אחר 'מתן תורה')... ורבו התירוצים, וענה הר"מ, כי משה רבינו ידע להדיא שהוא עומד לעלות להר סיני, והיכן יהיו בניו... לבדם בין כל הקהל, עם מי יסתובבו... א"כ, עדיף שישארו בבית בהשגחת אמם ציפורה, ולא ישוטטו להם לבד בין כל הקהל.

והדבר נורא ומתבונן, כי מדובר בהפסד אדיר - שהפסידו מהיות במעמד הר סיני... ומה גם שכל הקהל היו אז במצב של פסקה זוהמתן, ומה היה מעשיהם באותה שעה - הכל עמדו בדומיה והקשיבו לקול ה' המצווה אותם

הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (למ"ו באב) במעלת האי יומא רבה, כי הוא זמן המתקת הדינים, ולא עוד אלא שחמשה עשר באב הוא 'בדרגא אחת' עם יום הכיפורים (עיי"ש בסוד העניין)².

עוד מבואר בספה"ק כי הזמן גרמא להתחיל בעסק התשובה³ בהכנה לקראת ראש השנה הבעל"ט⁴, מדברי הרה"ק ה'בית עין' זי"ע).

בעשרת הדברות, ואעפ"כ לא אבה משה רבינו שבניו יהיו בגפם, ללא השגחה. ק"ו בן בנו של ק"ו כמה עלינו לפקוח עין על מעשיהם של צאצאינו.

לט. עוד מ'הלכות החינוך' למדנו מפרשתן בה נאמר (ד י) 'באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי וכו' ואת בניהם ילמדון', מה כתיב אח"כ 'תקרבון ותעמדון תחת ההר וההר בוער באש עד לב השמים', וסמיכות המקראות מרמז לנו, כי הדרך לקיים מה שנאמר 'ואת בניהם ילמדון' הוא רק אם האב והרב 'בוער באש עד לב השמים'... כשהיה הרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע ילד קטון ורך בשנים למד עימו אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע את אשר למדו ב'חידע' במהלך השבוע, וכאשר הגיעו בפרשת 'חיי שרה' למה שנאמר שם (כד ג) 'ויען לבן ובתואל ויאמרו' וגו', שאל הרה"ק רבי אשר את בנו מדוע נזכר בכתוב לבן תחילה קודם לבתואל אביו, והשיב בדברי רש"י ש'רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו', אמר לו הרא"ש מסטאלין מי לימדך כך, השיב הבן שהמלמד הוא שאמר להם את דברי רש"י. מיד קרא הרה"ק למלמד וגער בו על שלימד את הילד פירושו של רש"י מתוך קרירות ובלא רגשי התפעלות, אלא היה צריך לומר בהתלהבות ובזעקה פנימית וחיצונית רשע היה, וקפץ להשיב לפני אביו, למען ייכנס בו בעצמותיו לאורך ימים עד כמה צריך להקפיד על כיבוד אב, ומי שמזלזל בדבר נקרא רשע...

וכבר פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ד"ה רק) בדרך צחות בהאמור בפרשתן (ד ט) 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך', שלכאורה אם תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ויסורו מלבבך אם כן כיצד תודיע אותם לבניך ולבני בניך... אלא שבא הכתוב להזהיר אותם אשר עושים מה שליבם חפץ, גם בעמדם בתפילה ליבם רחוק מעימם ורק שפתותיהם נעות, אך את בניהם מייסרים ומוכיחים אותם על שאינם עוסקים בתורה ותפילה 'והוא אינו משים אל ליבו מה שהוא (האב) ממעט בעבודתו ית"ש, ואיך ימלא לבבו להוכיח אחרים בשבט מוסר וכו' ואינו מרגיש מומו הפוסל אותו, וזהו שהוכיח הכתוב פן יסורו מלבבך ובחדא מחתא גם הודעתם לבניך ולבני בניך... אלא לא זו הדרך אלא רק כאמור בהמשך (פסוק י) 'אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה' ורק אחר כך 'ואת בניהם ילמדון'... ועל כך אמרו מעשה בילד שהגיע ל"ג שנים, והחל להניח תפילין, ואמר לו אביו כי מהיום הזה ואילך הינך כבר 'גדול' ועליך להיזהר ביותר שלא לדבר באמצע התפילה, והנה ראה הילד במהלך התפילה את אביו שליט"א שח עם חבריו, פנה הבן ושאל, אבא, מתי יעשו לך 'בר מצווה'...

מ. כה כתב הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (פע"ח שבועות פ"א) 'לפיכך הרבוה בתפילות באותו יום', ומכלל דבריו נשמע כי זה היום מסוגל לקבלת התפילות...

ואולי יש להסמיק לזה מה שכתב ה'פני יהושע' (ברכות לב. ד"ה דרש) על מה שאמרו שמושה רבינו התפלל תקט"ו תפילות שיזכה להיכנס לארץ ישראל, שהחל להתפלל 'ואתחנן אל ה' ביום חמשה עשר באב...

מא. הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע מפליג לפרש מה שאמרו 'שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו', ובתוך דבריו כתב 'שהקב"ה מוחל לישראל כל העוונות שעושים ע"י תשובה וכו', ומשאל להם זכויות כדי שיתרבו זכויותיהן, ובזה יתפרש מה שאמרו 'שלא לבייש את מי שאין לו', שהכוונה היא למי שאין לו זכויות משלו. ומכאן נתבונן עד כמה עלינו לשמור על 'לובן' ונקיון ה'כלים' על ידי התשובה והמעשים טובים... **מב.** צדיקי הדורות אמרו שמיום חמשה עשר באב שומעים כבר את קול הזזת 'כסאות למשפט' בבית דין של מעלה, שמכינים אותם לקראת יום הדין, ואכן רבים נוהגים לברך 'כתיבה וחתימה טובה' כבר מיום ט"ו באב, וידוע ש'כתיבה וחתימה טובה' עולה בגמטריא 'חמשה עשר באב', חושבנא דדין כחושבנא דדין. ואם בשמים ממעל כבר מתחילים בהכנות לר"ה הרי בדין הוא שכן יהיה גם 'בארץ מתחת'...

באר הפרשה - פרשת ואחחנן

לזכור את בוראו, עד שלא תחשך היינו קודם שיבא היום שבו 'תש-כח' השמש, והוא חמשה עשר באב שאז תשש כוחה של חמה, וכמו כן יזכור את בוראו קודם הגיע הירח זה חודש אלול כדאיתא בזה"ק (זו"ח צו:) ובכנה את אביה ואת אמה ירח ימים דא חודש אלול.

והקריאה מעוררת את הזמן - קריאת 'עשרת הדברות' שבפרשתן מעוררת את זמן 'קבלת התורה', לקבל על עצמנו ללמוד את דברי התורה לשמור ולעשות, מתוך התחדשות הלב.

יה"ר שנוכה בקרוב לראות בבוא לציון גואל, ונוכה לשמוע מפי הגבורה נחמו נחמו עמי, ונוכה לכתובה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים.

עוד מצינו בספרים לרמז במה שנאמר (כט ט-יא) 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם וגו', מחומב עציך עד שואב מימך, לעברך בברית ה' אלוקיך, כי 'חומב עציך' רומז על חמשה עשר באב שבו הפסיקו לחטוב עצים למערכה (תענית לא.) ואילו 'שואב מימך' מרמז על הושענא רבא שבו גומרים לנסך מים על גבי המזבח, ובכל אותם הימים מט"ו אב ועד הושענא רבא אזי 'אתם נצבים לפני ה' אלוקיכם', כשהתכלית הוא לעברך בברית ה' אלוקיך מג.

הרה"ק ה'אור המאיר' זי"ע (תחילת דרוש לר"ה, וכיו"ב איתא גם ב'פנים יפות' פר' אחרי) דרש בלשון הפסוק (קהלת יב א-ב) 'וזכור את בוראך וגו', עד שלא תחשך השמש והאור והירח, שבא ללמדנו כינה שעל האדם להתעורר

ואגב אורחא, קבלה מהבעש"ט הק' זי"ע, כפי מספר פעמים שמברך לחברו ב'כתיבה וחתימה טובה' מט"ו באב עד ר"ה, כמו כן כשיגיעו ימי ר"ה אשר כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, במספר הזה יהי' לו אז מליצים טובים בשמים אשר ילמדו עליו זכות (קובץ הבאר, כך ראשון שני שנת חמשה עשר, יו"ל שנת תרצ"ו, וז"ל שם, כתב לי ש"ב ויד"נ הרה"ח החו"ב שלשלת היוחסין מזה"ר ישראל ענגעלסבערג נ"י מלובלין שבעצמו שמע מפי הה"צ מרי"ם מקאמארנא זצ"ל בהיותו בלובלין, שקיבל מהמגיד הק' מטריסק זצ"ל קיבל מזקנו ה'מאור עינים' שקיבל מהבעש"ט זי"ע שקיבל מרבו אחי השילוני).

מסופר, כי חיל ורעדה, אימה ופחד היו אוחזים את הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע מט"ו באב ואילך, עד שהוכרחו לכסותו בשמיכות עבות יותר מאשר בכל השנה, והסביר פעם, הנה בילדותי אמרה לי אחותי שמשבת מברכין אלול אפילו הדגים שבים זוחלים ורועדים מאימת בא יום הדין, וחשבתי לעצמי אם הדגים שאינם 'מבינים' בענייני הדין והמשפט רועדים מפחד, אנחנו שיודעים שכבר מט"ו אב מכינים את הכסאות בבית דין של מעלה על אחת כמה וכמה שנתמלא פחד וחלחלה.

מג. ודע, כי בזה היום משפיעים מן השמים כוחות נפלאים שיוכל האדם להתחדש בעבודתו ית"ש, וכפי שביאר הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע באחד מהטעמים שזכרו בגמ' בביאור ה'יום טוב' של חמשה עשר באב - שבו כלו מתי מדבר, ומבאר שרומז על אותם שהם בבחי' 'מתים', שכל ה'דיבור' אצלם הוא מבלי חיות בעבודת ה', ועתה כלו 'מתי מדבר', וניתן בהם רוח חיים.

יתכן לפרש עוד בדבריו, שהרי יום זה הוא תחילה וראש לתוספת חיזוק בלימוד התורה, וגדולה תורה שנותנת 'חיים' לאדם, ומכח ריבוי עסק התורה יזכה ל'תחיית המתים'...

ישקו העדרים

נחמו נחמו עמי, כי כל צרה וקושי תכליתה לטובה וברכה.

הגאון הר"י לעוונישטיין זצ"ל נתייתם מאמו בילדותו, בהגיעו לגיל בר מצוה שלחו אביו לעבוד בחנות פרחים כדי לעזור בפרנסת הבית שהיה בכי רע, לימים סיפר המשגיח ממה שעבר עליו באותם הימים, במשך תקופה ארוכה עבדתי בחנות הפרחים כ'שליח' המוליך פרחים מהחנות לבית הלוקחים, וחשכתי פרוטה לפרוטה כדי שיהיו לי די מעות ואוכל לפתוח בעצמי דוכן של פרחים, וכידוע שבעל החנות מרוויח פי כמה. פ"א הלכתי לטבול במקווה בערב שבת, שכצור המעות עמדי, ובחזרי מהטבילה מצאתי כי מאן דהו חמד וגנב את כל הכסף אשר חשכתי בעמל רב...

וסיפר המהר"י, בתחילה הרגשתי כמי שחרב עלי עולמי, הסתובבתי מדוכדך ושובר, כי כל יגיעתי במשך חדשים רבים הלכה לטמיון, אבל אחר תקופה קצרה החלטתי לעזוב את כל המסחר ונסעתי לישיבה... וכך אמרתי לעצמי, הרי ראיתי שברגע אחד יכול האדם לאבד כל מה שהרוויח במשך תקופה ארוכה חדשים ושנים, א"כ אך טפשות היא להעביר ולבזבז את הזמן עבור קנינים כאלו, וכי כל חיי אעבוד לאסוף ולאגור ולבסוף אאבד את הכל, עדיף לי להשקיע רק בדבר שהוא אמת, בקנינים שלעולם לא יוכלו להגנב ממני, אז הלכתי ללמוד בישיבה וב"ה שעליתי ונתעלתי שם, עד שנתמניתי כ'משגיח' בישיבות מפורסמות. במשך כל ימיו היה המהר"י אומר הנני אסיר תודה לקב"ה שסיבב כך את העניינים, שאפסיד את כל המעות כדי שאגיע להכרה שמן הראוי לעסוק בלימוד התורה ועבודה, ובזה אגיע לתכליתי ולמקום טוב.

ולדידן יאמר, אף אם איננו במדרגה גבוהה כזו לעזוב כל עסקי עולם, אבל עדיין עלינו ללמוד עכ"פ, בכל עת שנמצא עצמנו במצב של 'הפסד' וכיו"ב, לדעת שאין כאן כלל רצון שמים לרחק אותנו, ובל נבכה 'בכיה של חינו' על הקושי המחסור וההפסד, רק אדרבה נכיר בזה שיש כאן רק 'רווח וטובה', כי אך ורק לטובתנו מתכוונים, שנתקרב לקרבת ה' טובה וגדולה יותר, או שנתעלה בתורה וביראה או בשאר מיני הטבה. והעיקר לדעת שהכל לטובה.

בענין זה יסופר מעשה השתלשלות של שושלת משפחת סולובייציק - רבני בריסק לדורותיהם. אבי המשפחה רבי משה סולובייציק היה עשיר מופלג, ותחת רשותו היו יערות ענקיים וממסחר העצים התעשר עד מאד, גם היה רבי משה נדיב המפזר מממונו לסייע לאחיו היהודים. ויהי היום, ירד רבי משה מנכסיו וכל עשרו הלך לטמיון, והדבר היה לפלא גדול - הרי זה האיש טוב ומיטיב, היתכן שדייקא הוא הפסיד את כל ממנו. הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין הושיב 'בית דין' מיוחד, שיבדקו את כל עסקיו, מדוע הפסיד, ואחר בירורים מדוקדקים מצאו שאין כל דופי במעשיו, הצדקה והמעשר וכו' הכל התנהלו על ידו באופן הכי טוב, ורק ענין אחד מצאו לאשמתו, שמא הפסיד ממנו כי עבר על דברי חז"ל שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש... אבל הר"ח דחה את מסקנתם, באמרו שאין מפסידים מנתנת צדקה וכיו"ב. והרי פזרונו סייע והציל רבים מבני ישראל.

ישקו העדרים

בין כך ובין כך, מכיוון שהפסיד את הכל לא היה לרבי משה צורך ללכת ל'עבודה', על כן נכנס לביהמ"ד והחל לנצל זמנו, וכ'איש עסקים' כמותו היודע בטיבו של עסק, עסק בתורה באותו חשק וחיות שעסק בעסקיו, התנפל על הגמרא, וברוב כשרונו העצום תפס את הלימודים עד שנחשב בין טובי הלומדים.

וממילא גם את בניו הוליך עמו לבית המדרש עד שיצא שמעם כת"ח מופלגים, גדולים עצומים בתורה, ונודע שמם בישראל 'שושלת בית בריסק' מרן הבית הלוי, מרן הגר"ח מבריסק, ומרן הגרי"ז מבריסק, שהאירו את העולם היהודי כולו באור תורתם. **כעבור כמה שנים** אמר הר"ח עתה הנני מבין, כפי הנראה רצו לשלם לרבי משה בתשלום הגון על ריבוי הצדקה, ומהי הטובה האמיתית - וכי עוד נכסים נחשבים כ'תשלום'... וודאי שלא, והחליטו משמיא לתת לו שכר אמיתי, והיינו שתצא ממנו שושלת של ת"ח וכו', לכן היו חייבים לקחת ממנו את כל ממנו כדי שהוא עצמו יעסוק בתורה, ומשם זכה גם כן לדורות של ת"ח מופלגים. **הא למדת כי מה שהיה נראה כרעה לא היה אלא טובה גמורה אמיתית.**

מעשה באברך ירושלמי שעמד לפני חתונת בתו, ולרש אין כל, לכן שירך רגליו מגמ"ח לגמ"ח - קובץ על יד ירבה... **באחד מימי שישי אחה"צ** (היה זה בער"ש במדבר כששבעות חל במוצש"ק) קיבל הלוואה של 2,000 דולר וכבר היה לבוש בבגדי שבת שלו, והכניס את המעות לכיסו.

אחר זמן קצר נסע לכותל 'לקראת שבת', ולפתע בטרם ששקעה חמה תפס שהמעות בכיסו, ומה יעשה כעת, היכן יניחם במקום שאינו משומר, החל לחשוב אולי אקל לעצמי ואשאיר אותם בכיסי עד שאחזור לביתי בליל שבת... אבל למעשה התחזק כהרף עין, באמרו, לא אהלך עם מעות בכיסי בעצם יום השב"ק, ניגש לבית הקרוב ברובע היהודי, דפק בדלת, והיא נפתחה ע"י יהודי מבוגר מבני ארה"ב, האברך סיפר לו בקיצור את המעשה, וביקש להפקיד אצלו את המעות עד מוצאי יו"ט, תמה האיש וכי הינך מכירני, מעשיך מתאימים רק למי שיש לו די מעות והותר, אמר לו האיש, לא ולא, אדרבה כל המעות הם מגמ"ח לצורך נישואי בתי... אלא שמאומה לא שווה לי אם אצטרך לעבור על איסור מוקצה.

במוצאי חג השבועות בא בשמחה ליטול את פקדונו, וקיבלו מידי האיש, אלא שהיה נראה לו שיש ב'חבילה' יותר שטרות, מיהר האברך לספור את השטרות ומצא שיש שם 4,000 במקום 2,000, תמה האברך בפני ה'שומר' היאך 'נולדו' כאן עוד שטרות. נענה האיש, הנה יש לי אח שדר בארה"ב והוא נתן לי לפני זמן סך 2,000 דאללער בכדי שאתנם לאברך חשוב השרוי במצב דחוק (ולא אמר למי), והנה בבואך לפתח ביתי בערש"ק וסיפרת לי כי מדובר מכסף שלוית, וגם ראיתי את 'מסירות נפשך' למען השבת, מזה הבנתי שהן מצבך דחוק והן כי הנך איש חשוב משכמו ולמעלה, והבנתי שהקב"ה הזמין לי עד פתח בתי את ה'נצרך' אשר הנני תר אחריו.

ולמדנו נפלאות, כי אין אדם שומע לו ומפסיד, וראה נא שנתקיים בו כל מקדש שביעי - שכרו הרבה מאד עפ"י פעלו. וגם למדנו שגם הנראה בשעת מעשה כמצב קשה -

ישקו העדרים

והוא תמה מדוע עשה לי ה' ככה, בכי רע, מדוע הולכני ה' בתסבוכת כזו - ללוות מעות ולבסוף להפסידם, אמנם, כל השתלשלות הדברים היה אך ורק בכדי להביא לו 'פי שניים'. ולדידן נלמד, לכל קושי, הגם שנראה בשעת מעשה כענין קשה, אבל אין זה אלא בכיה של חינוך - כי מה' מצעדי גבר, והכל לטובתו, פעמים רואה זה על אתר ופעמים לאחר זמן... אבל זה הכלל הכל מאת ה' והכל לטובה.

בימי קדם היה איש נדיב ששמו היה נתן שטראוס (על שמו נקרא רח' שטראוס בעיה"ק בירושלים), מקום מגוריו היה בארה"ב. פעם הגיע האיש לביקור בארץ הקודש, ומצא שבקרוב בני ישוב הישן שוררים דלות ועניות באופן נורא, מיד נפתח לבו, ובנה מכספו בתי תמחוי, בתי רפואה (מרפאות) ומוסדות סיוע לעניים ואביונים.

מפעם לפעם היה בא לבקר את מפעליו בארה"ק. והנה, באחד מביקוריו בשנת תער"ב בבתי התמחוי שלו החליק האיש, נפל ושבר את רגלו, והכל היו תמהים ושאלים - וכי 'זו תורה וזו שכרה', וכי דייקא האיש שהוזיל מכספו כדי לסייע ללומדי התורה בני הישוב הישן, ישבור את רגלו דייקא בבית התמחוי שהקים (אם היתה רגלו נשברת במהלך טיפוס על הרי האלפים, נוחא... אבל כיצד יתכן שהדבר קרה דוקא במקום בו עשה מצוה כל כך גדולה). למעשה, האיש חישוב את דרכו לשוב מארה"ק דרך ענגלאנ"ד (אנגליה), וחשב להפליג משם בהפלגת הבכורה של אוניית הפאר החדשה הענקית, ששמה נקרא 'טיטניק' - אותה אניה שבוניה הבטיחו שלא תוכל לטבוע לעולם... אך 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום'. בהפלגתה הראשונה (ביום כ"ג ניסן תער"ב) התנגשה האנייה אחר ארבעה ימים בקרחון ענק, נשברה, וטבעה במקום. אלף וחמש מאות איש נוסעי האנייה מצאו את מותם באותו אסון נורא (ביניהם אחיו של נתן שטראוס). אז נודע לכל את התשובה על שאלתם - מדוע נשברה רגלו, ומדוע דווקא בבית התמחוי שהוא הקים כי אכן, דוקא במקום שהוא הרבה צדקה וחסד, הצילו הקב"ה ממיתה משונה ונוראה. וראו שבזכות צדקה וחסד זוכים לאריכות ימים, וגם שהכל לטובה.

